

CORRESPONDENȚĂ DE LA ROMÂNII DIN SECUIME ÎN "GAZETA TRANSILVANIEI" DIN 1899

Vasile Lechințan, Octavian Gr. Zegreanu

O interesantă și dramatică frescă istorică a vieții naționale românești din Secuime, mai puținunoscută atât de societatea românească a epocii cât și de istoriografia actuală, se reconstituie din corespondența românilor din zonă trimisă „Gazetei Transilvaniei“, „Tribunei“, „Observatorului“, „Federațiunii“ și altor importante publicații din secolul al XIX-lea și până la Marea Unire¹. Faptul este consemnat chiar într-o corespondență apărută în ianuarie 1899 în „Gazetă“, intitulată „Din Secuime“. Autorul acesteia spune că „Publicul mare românesc are prea puțină cunoștință despre românii și viața din secuimea Transilvaniei. Sunt unii, care, fiindcă acești români - sub presiune vitregă și situațiunea lor izolată în decursul timpului și-au pierdut în mare parte limba și portul original național și astăzi trăiesc în oaze mai mici în noianul elementului secuiesc, - îi consideră de pierduți pentru neamul românesc. Lucrul însă nu stă așa. Poporul nostru, în care simțul național este contopit cu cel religios-moral, erezit (moștenit) de la moși strămoși, este foarte conservativ. Nu-și uită, nu-și renegă trecutul său, originea sa, așa ușor. Din contră, dacă simțul religios-moral este nutrit în el cu zel, conștiința dezvoltă interesul în mod uimitor. Unde confesiunile noastre s-au îngrijit ca [obștea] comuna să aibă preoți cu adevărată tragere de inimă față de neam și biserică, acolo în locul nimicirii a pășit progresul de dezvoltare îmbucurătoare, chiar și în secuime“.

Și, în acest sens, autorul corespondenței, arată cum „o comună bisericească din Secuimea Treiscaunelor“, condusă de preotul ei, a reușit să-și păstreze ființa și identitatea românească. Este vorba de preotul Nicolae Puianu și de comuna Dobolii de Jos, cu 5-600 suflete române greco-ortodoxe“.

„Când preotul Puianu, în 1803, la îndemnul și stăruința superiorității sale supreme bisericești, a venit în Dobolii, ca preot tânăr, abia de 23 ani, a aflat aici un popor care și-a uitat limba maternă, decăzut din punct de vedere religios-moral la zero, învrăjbit între sine până la cuțite. De vreo avere bisericească, de vreun venit anual pentru suținerea parohiei, bisericești și așezămintelor ei nici vorbă. Casa parohială și cantorală, cu clădirile economice, total ruinate. Edificiul bisericești decăzut, crepat, ruinat și un edificiu numit școlă, darfără școlari. Astăzi însă, mulțămită conducerii pline de zel și energie a preotului Puianu, parochia Doboli nu mai este care a fost. După venirea sa aici, prima străduință a tânărului preot a fost să restabilească pacea în parohie, ceea ce, prin cuvântările din fiecare Duminecă și serbătoare, nu numai i-a succes, dar a reșădit totodată și simțul religios-moral, alipirea cătră biserică, cari erau total sdruncinate în inima credincioșilor. A înființat, din contribuirea credincioșilor săi, premergând însuși cu exemplu, un fond de bucate, care, sub manipularea, controlarea și conducerea dânsului, astăzi numeră peste 400 hectolitri cucuruz capital. Din petrecerile populare, unde a împreunat frumosul cu folositorul, a făcut un fond care astăzi numeră 470 fl. capital. A procurat prin donațiune și cumpărare pe seama bisericești 8 jugăre pământ, în valoare de 1000 fl. A regulat [reglementat] și înființat școala confesională“.

Cunoaștem din „Gazeta Transilvaniei“ din acei ani, cum „La 1888, preotului i s-a

pus foc de mâini dușmane cu dinamită, arzându-i totul⁴². A fost un act de-a dreptul terorist împotriva bravului reprezentat al bisericii românești. A muncit apoi mult și într-un an și-a „pus la loc“ edificiile arse. În 1889, din cauza stării înaintate de degradare a bisericii, autoritățile administrative au închis biserica românească. Dar „fără a avea para la îndemână, fără nici un venit, Puianu nu a desperat, ci inspirând încrederea în populațiunea dipertată, s-a pus cu abnegațiune apostolică pe lucru, necruțând nici jertfă, nici osteneală, a mișcat, cum se zice, și petrite, și munca dânsului a fost încununată de succes, căci la anul 1894-1895 a terminat zidirea bisericii solide și pompoase, și cu un ornament intern artistic de o rară frumusețe, care a costat numai în bani peste 11 mii fl., er cu munca prestată de parohieni, la 16 mii fl. A înzestrat biserica cu odoare, ornamentele și vestimintele bisericesti, într-un mod care ar face onoare și unei biserici de la oraș⁴³.

Nenorocirile asupra vieții naționale a comunității românești, din Dobolii de Jos au continuat. În 1894 s-a înființat o școală de stat, cu scop de maghiarizare, și elevii români de la școala confesională au fost duși cu forța la această școală nou înființată. S-a intervenit la autorități și s-a adus un nou învățător, ieșit din preparandia ortodoxă de la Sibiu. „Astăzi școala înviată este în floare“ - se spune cu mândrie în corespondența trimisă „Gazetei“.

Pe același ton de admirație este relatată și viața bisericească a comunei: „Dacă intri azi în curata și frumoasa biserică din Doboli, o afli sub serviciul divin îndesuită de un popor evlavios. Mai mul, te surprinde corul școlarilor, care cântă cu rară dibăcie liturgia până la <<Sfinte Dumnezeule>>, iar de aici înainte urmează corul bărbătesc în patru voci, executând liturgia măestrului musical G. Dima. În ziua <<Bobotezii>>, la sfințirea apei, acest cor s-a produs prima dată în liber; atât răspunsurile, dar cu deosebire cuartetul <<În Iordan botezându-Te TU Doamne>>, de T. Popovici, a frapat publicul mare strein, care a asistat la acel act. Ideia înființării a fost a părintelui Puianu, a cărui deviză este, că între marginile posibilității nici un lucru nu-i cu neputință, iar executarea ideii este a bravului învățător, care un an și jumătate a muncit pentru ajungerea scopului“.

Ceea ce mai lipsea însă „comunei bisericesti Doboli “era edificiul școlii, într-un moment în care pornise un atac furibund contra școlilor românești de către statul ungar. „Autoritățile civile încă în anul trecut au închis școala, sub pretext că nu e destul de spațioasă pentru cei 70-80 de copii, cari o cercetează, că e ruinată, și din punct de vedere igienic necorespunzătoare. Preotul Puianu a delăturat pentru moment pericolul, și acum se silește din răsputeri a zidi școală și locuință învățătorescă. Bani nu au, dar au speranță în Dumnezeu și puterile lor. Această școală trebuie mântuită cu orice preț, căci ea, pe lângă că e spin în ochii contrariilor [adversarilor], stă numai singură, nimicindu-se toate școlile românești confesionale din jurul Dobolilor și ea stă ca o insulă, continuu amenințată de valurile furibunde ale nimicirii“.

Dar eforturile extraordinare ale preotului Puianu nu se opreau aici. A luptat și a obținut o suprafață de pădure pentru biserică și învățător, a înzestrat școala confesională cu rechizite, a cumpărat un intravilan cu 800 florini, a obținut două suprafețe pentru cimitir și a ridicat clopotniță, cu clopot în valoare de 200 florini, pentru cele 20 de familii de români care locuiau la câmp. Și toate aceste “rezultate, aproape de necrezut, le-a realizat preotul Puianu fără să aibă parochia Doboli astăzi nici un crucer datorita“.

Tot în hotarul comunei Doboli mai trăiau 80 de familii de români, care nu cunoșteau limba maghiară și cărora preotul Puianu le-a cumpărat o casă pentru școală, le-a instituit învățător, cu salariu pentru cei 50-60 de copii, le-a cumpărat un teren pentru cimitir, în valoare de 300 florini, pe care l-a îngrădit cu gard de scânduri. Din nefericire, după numai patru ani, “prin intrigi și calomnii - păcatele noastre - s-au luat aceste familii de sub conducerea

preotului Puianu. Urmarea a fost că școala s-a nimicit, instituțiunile, cărora le pusese bază acest rar muncitor, s-a abandonat și de la 1889 nu-i nici urmă de școală⁴.

Îi va fericii guvernul cu școală de stat - se spune cu ironie amară în corespondență.

Demersurile preotului Puianu au fost extraordinare prin munca sa "neobosită, rezolută și energică, împreună cu tact, cu energia și încrederea poporului", suferind și jertfind "atât de mult pentru neam și biserică". Meritul lui este apreciat, în corespondența trimisă "Gazetei", cel mai mult în faptul că "a scăpat din nimicirea sigură 5-600 suflete române greco-ortodoxe, deșteptându-i din somnul de moarte religios, moral și național". În final se spune că preotul Nicolae Puianu "este încă tânăr și putem aștepta de la el încă mult. În dânsul biserica greco-ortodoxă posedă o putere probată în secuime". Se face apel la autoritățile supreme bisericești de la Sibiu să-l mențină pe Puianu în postul său, deoarece în ultimul timp "i s-a agravat poziția de preot". Nu se precizează din ce cauză, putem însă presupune că și datorită autorităților civile sau, exclusiv datorită acestora⁵.

Un alt aspect pozitiv al vieții românești din Secuime apare în următorul anunț din „Gazetă,” publicat la 4 februarie 1899, sub titlul "Cumpărare de moșie", cu următorul cuprins: "Ni se comunică faptul că dl. Ioan Dima, paroh gr. or. în Sita Buzău și Nicolae Rusu, mare proprietar tot acolo, au cumpărat împreună de la contele Mikes Benedek moșia Barcani (în Săcuime), dimpreună cu așezămintele fabricii de sticlă de-acolo, cu prețul de 110.000 florini. Moșia constă din 4-5000 jugăre de pădure și pășune"⁶.

Un alt mesaj optimist primit de "Gazetă", din Secuime, este cel publicat la 9 aprilie 1899, în care se relatează despre "o frumoasă alegere de primar" în Bicaz, la 29 martie 1899. "În locul răposatului Vertres Janos - se spune în text -, a fost ales primar, pentru comunele mari românești, Dămuc, Bicaz și Valea Jidanului, dl. Nicole Țifrea, proprietar în Bicaz, care este și președinte al băncii de-acolo, pe care o conduce împreună cu dl. Alesandru Precup ca director executiv. Alegerea d-sale s-a făcut prin aclamațiune și cu mare însuflețire de popor. Românii speră ca dl. Țifrea va fi un bărbat drept și va da mare ajutor poporului și cauzelor sale culturale, și, mai ales, fiindcă pedeci în cale nu-i stau, având jurați buni și pe plac, notarul fiind român, scriitorii de asemenea. Corespondența ce ni se trimite în cauza aceasta e plină de însuflețire, dar lipsa de spațiu ne împiedcă a o publica întreagă"⁷.

În același ton se înscrie și corespondența trimisă de preotul I. G. Olteanu din Poiana Sărată, în mai 1899. El relatează un eveniment cultural din localitate, petrecut cu câteva luni înainte.

"Onorate d-le redactor - se spune în corespondență. În seara de 9(21) ianuarie a.c. a avut loc în școala română greco-ortodoxă din comuna noastră o producțiune [spectacol artistic] urmată de dans. Profitul a fost destinat pentru școala noastră confesioanlă". Aduce apoi mulțumiri celor "care au contribuit atât materialicește cât și moralicește la reușita acestei petrecerii", în special distigându-se domnișoarele Mariți și Emilia Pop - adevăratele aranjatoare ale petrecerii, Eufrosina Pop - n. Fenechi, Nicolae Cioban, G. Vrej, Const. Matei și G. Popovici, care au jucat, peste așteptări, în vodevilul "Piatra de casă", de Vasile Alecsandri.

Programul spectacolului artistic a fost următorul: 1. *Cuvânt de deschidere*, ținut de I.G. Olten, paroh; 2. *Chant de rossignol*, executat la pian de d-rele M. și E. Popp; 3. *Codrule codruțule*, cântat de dra E. Popp, acompaniată la pian de d-ra M. Popp; 4. *Vestitorii primăverii*, de G. Coșbuc, declamată de școlarul N. Ardeleanu; 5. *Fă Ileană*, idil cântat de d-rele E. și M.Popp; 6. *Piatra din casă*, de V. Alexandri (sic!), jucat de persoanele susnumite; 7. *Cuvent de încheiere*, de I. G. Olteanu.

După spectacolul artistic "a urmat dans până în zorii zilei". Au fost de față și "oaspeți din România și din Brețul învecinat". Cunoaștem apoi din relatare numele celor

prezenți, români dar și maghiari și de alte neamuri, care au și contribuit financiar pentru școala confesională: căpitanul de vânători Lelescu, avocatul N. Calota, telegrafistul I. Roșian, I. Fenechi, G. Popovici, contabilul V. Damian, G. Micu, lt. T. Păun, funcționarul vamal P. Nicolau, domnișoara Lucreția Coltofean, D. Grumăzescu, avocatul D. Pontescu, veterinarul Szekely Aron, controlorul vamal Aurel Neudert, Elena Popp, Arpad Zakarias, preotul romano-catolic Șerban Endre, G. Grumăzescu, I. Vertan, Iacob Martini, V. I. Oltean, Efrosina Fenechi, D. Drăgănescu, V. Damian, N. Crintea, I. I. Oltean, G. Lazăr, I. Minișca, sergentul major de jandarmi I. Marcsi, G. Kajcsa, V. Minișca, N. Miculescu, P. Marinescu, C. Damian, Iakabos, I. Lupu, I. Șerban, I. Smedu, G. Ionel, P. Ciurea, M. Ciurea, I. Crintea, G. Irimie, P. Bitir, Pal Simon, N. Vargyasi, Hugo Vertan, Deak Denes, funcționarul vamal D. Stănilă, Szasz N., N. Smedu, I. Manole, I. Tuluca, Ant. Eghet, Hegyes David, I. Antal, G. Mereț, C. Ciurea, D. Furcean, I. Muntean, C. Cășinean, G. Ciurea, I. Pașcaliu, I. Tătarul și N. Ciura. Au mai contribuit "ulterior, din afară", Donosteu Acatos - administratorul moșiei Grozești, administratorul Oprea Ciurea, Bălcănescu et Barboi - comercianți din Brăila, Spiridon și I. Oltean-comercianți din Iași, D. Cădere - absolvent al Facultății de Științe din Iași, R. Prișoți, I. Roman Tuluca din Brăila, avocatul Calota, N. Brașoveanu - contabil în Ploiești, Andrica Maras din Tecuci, I. Negoescu din Galați, administratorul Nic. Teoca Poenaru, Nicolae Crisbășeanu - profesor în București, H. Werner - farmacist în Roman, Ioan Vleja din Ploiești și generalul Gorjan. lista numelor celor prezenți la spectacol și a tuturor celor care au contribuit financiar pentru școala confesională din Poiana Sărată este emoționantă prin aria de cuprindere geografică a generoșilor sprijinitori ai vieții naționale românești din secuime⁶.

O veste tot așa de optimistă este trimisă "Gazetei" din Bicz, la 10 iunie 1899, semnată "El". Semnatarul spune că nu poate să facă excepție în privința frunțașilor români din comună pentru că "toți sunt oameni ca oamenii", se mai ciondănesc ei, "ba se mai și suspicionează unii pe alții - așa-i lumea - dar pentru aceea, când e vorba de făcut ceva în interesul obștesc, fiecare își face datoria. Dovadă înființarea unei însoțiri de credit, unei însoțiri de consum și a unei societăți de lectură, toate mai tinere de 2 ani". Se spune apoi că "directorul băncii, președintele consumului, președintele casinei au făcut fapte mari, ba de vor continua precum și sperăm - de a lucra cu aceeași energie, precauțiune și tactică, pomeniți au să fie de multe generațiuni". Sub conducerea lor și a celorlalți intelectuali, și-au răscumpărat oamenii moșioarele, devenind și ei proprietari de pământ". Aflăm că "numai cu lungi procese și-au putut storce acest drept, și ca preț de răscumpărare au dat nu zeci, ci sute de mii deflorini; și acestea toate în timpul scurt de 20 ani încoace". Semnatarul corespondenței scrie că scopul articolului său este "de a descoperi inimilor mari faptele mărețe, ca luând pildă, asemenea să facă". De altfel titlul articolului este imperativul "Faceți asemenea !". În încheiere spune că "Transilvania noastră poate să mai aibă așa stări, unde trei-patru comune apropiate și-ar putea crea instituțiuni economice culturale și acolo conducătorii ar fi ca ai noștri"⁷.

Încercând să se înscrie în viața națională românească a Transilvaniei, românii din secuime apar în "Gazetă" și ca binefăcători ai tinerimii studioase, prin "colectele" de bani care se organizau în acest sens în epocă. Aflăm astfel din informația publicată la 29 decembrie 1899 că pentru masa studenților "de la școala medie și superioară din Brașov" s-au făcut colecte, "pe lista nr. 55", de către "Prea Onoratul Domn prortopresbiter D. Coltofeanu"⁸ din și în Brețcu, unde s-au adunat 14 coroane. Au contribuit: D. Coltofeanu, Ios. Bucșa (paroh în Hăghig), I. Marin (paroh în Cristur), David Coman (paroh în Vama Buzăului), Alex. Negoiu din Întorsura Buzăului, I. Bucșa (paroh în Arini) și G. Fazekas (paroh în Lisneu)⁹.

Din păcate, tabloul vieții românești din Secuime din epocă mai apare tulburat și de alte evenimente triste.

Sub titlul "La închisoare", "Gazeta" din 16 martie 1899 relatează următoarele: "Aflăm că dl. Avram Giurgiu, învățător din Vama Buzăului, originar din comuna Bulzești (Zarand), a intrat azi în închisoare la Târgu Mureș pentru a-și face osânda de 14 zile, la care a fost condamnat pentru că a cântat <<Doina lui Lucaciu>>. Dl. Giurgiu este unul dintre acei învățători care în vara anului 1895, aflându-se în exercițiu de arme (la honvezi), în Târgu Mureșului, au cântat amintita <<doină>> și din cauza asta nu numai că au fost cu toții pedepsiți din partea forurilor militare cu câte 10 zile arest de cazarmă, dar au fost urmăriți și din partea forurilor civile. Rezultatul a fost că dl. Giurgiu și colegul său, Andrei Rusu, învățător în Frata de Câmpie, au mai fost pedepsiți și din partea acestora cu câte 14 zile închisoare și cu câte 100 fl. amendă. Dl. Giurgiu, după cum ni se spune, a mai fost gratificat pe deasupra și cu o amendă specială de 2 fl., pe cuvânt că s-a adresat cu o scrisoare netimbrată către comanda militară de honvezi, cerând adevărarea faptului că a mai fost odată pedepsit în cauză cu 10 zile de arest de cazarmă. Dânsul avea lipsă de asemenea adevăr în decursul procesului, comanda honvezească încă nu i l-a luat, ci în schimb a făcut să fie amendat. Faptul nu mai are lipsă de comentariu"¹⁰.

Știrea se reia în numărul din 19 martie al "Gazetei", cu titlul "La temniță"; "Miercurea trecută, dl. învățător Avram Giurgiu din Vama Buzăului a intrat în închisoarea din Târgu-Mureșului, pentru a-și face osânda de 14 zile, ce i s-a dat din cauză că în vara anului 1895, când se afla la deprindere de arme (la honvezi), în Târgu Mureșului, a cântat <<Doina lui Lucaciu>>. Dânsul a mai fost pedepsit și în bani, cu 100 fl. Aceeași soartă a avut-o și colegul său, Andrei Russu, învățător în Frata de Câmpie. O cântare e de ajuns pentru român ca să fie băgat în temniță, celor ce însă din bun senin bombardează cu petrii bisericile, școalele și casele românilor, nu li se întâmplă nimic"¹¹.

Un alt eveniment trist îl aflăm din rubrica "Scirile zilei", din 30 octombrie 1899 (stil vechi), a "Gazetei". Astfel, la 7 noiembrie (stil nou), în ziua de Sf. Dumitru, a ars biserica greco-catolică din Varviz (azi Subcetate), protopopiatul Giurgeului, după liturghia oficiată de preotul Petru Moldovan, prezenți fiind cantorul Mihail Hurubeanu, clopotarul Gavril Pop, Ioan Roman, un copil și 6-7 femei. Toți au plecat apoi acasă, și în jurul orei 15, biserica a luat foc, fără să se cunoască împrejurările. "Biserica era din lemn, având, în 2 turnuri, 2 clopote. Era tare bine și bogat prevăzută cu de toate, avea o pictură rară. În timp de 2 ore biserica a fost mistuită cu desăvârșire. Nimeni nu a putut scoate din biserică nimic, au ars toate ornamentele și odăjdiiile preoțești, clopotele s-au topit". Oamenii au alergat "întru ajutor, dar nu a putut ajuta nimica. Acum bieții poporeni, în număr de peste 500 familii, au rămas fără biserică". Edificiul bisericii a fost asigurat la 2000 florini, dar nu și valorile din interior. Știrea este comunicată "Gazetei" la 8 noiembrie 1899 (stil nou), de către Mihail Hurubeanu, cantorul bisericii¹².

Un eveniment mai înșolit este corespondența trimisă la 8 decembrie 1899, din Poiana Sărată, de învățătorul ortodox Pavel Birț, la rubrica "Foiletonul Gaz. Trans.", intitulată "Instrucțiunea la buri", adică la populația sud-africană din Transvaal și Orange, constituită din urmașii coloniștilor europeni (în special olandezi), stabiliți în sec. al XVII-lea, protestanți - calvinii. Articolul este bine scris, firește, nu după cercetare la fața locului, ci după lucrarea lui dr. N. Maurvald, *Varslag von den Schulinspektion Praetoria*, 1896, ceea ce demonstrează că învățătorul din Poiana Sărată era un om cult, pasionat de cunoaștere¹³.

În tabloul vieții social-culturale a românilor din Secuime, de la finele secolului al XIX-lea, se adaugă și această corespondență din 1899, publicată într-una dintre cele mai prestigioase periodice românești din epocă - "Gazeta Transilvaniei".

NOTE

1. Vezi și: Vasile Lechințan, Octavian Gr. Zegreanu, *Corespondență de la românii din Secuime în "Gazeta Transilvaniei" din 1899*, în "Angvstia", 2, 1997, p. 321-329.
2. Ibidem, p. 322. Despre personalitatea preotului Nicolae Puianu vezi și Emil Micu, *Din trecutul bisericesc, cultural și economic al românilor din secuime*, Brașov, 1936, pasim.
3. "Gazeta Transilvaniei", XLII, nr. 18, 24, I/5.II.1899 p. 4-5.
4. Idem, nr. 17, din 23.I/4.II.1899, p.2.
5. Idem, nr. 69, din 28.III/9.IV.1899, p. 3.
6. Idem, nr. 108, din 16/28.V.1899,p.6.
7. Idem, nr. 124, din 6/18.VI.1899, p. 5.
8. Despre Dimitrie Coltofeanu, vezi Vasile Lechințan, Octavian Gr. Zegreanu, *op. cit.* p. 322-326.
9. "Gazeta Transilvaniei", XLII, nr. 287, 29.XII.1899, p.3.
10. Idem, nr.49, din 4/16.III.1899, p.3.
11. Idem, nr. 52, din 7/19.III.1899 p. 4-5.
12. Idem, nr. 241, din 31.X/12.XI.1899 p. 3.
13. Idem, nr. 273, din 10/23.XII.1899 p. 1-2.

**The Report Sent by The Romanians from The Szekler Community To
The Gazeta Transilvaniei in 1899
(Abstract)**

The life of the Romanians from the Szekler community is veridically reflected in many important publications of the time. One of these publications is *Gazeta Transilvaniei* which presents a report appeared in January 1899, suggestively entitled "From the Szekler Community". The autor points out that the Romanians across the Carpathians have little knowledge about their Romanian brothers living in the Szekler community. These ones are considered to have lost their identity. On the contrary, the author of the report highlights their vivid national and religious life, taking into account that priests have a huge role in keeping the national consciousness awake.

There are given sundry pieces of information about the Dobolii de Jos commune which had a respectable priest in the person of Nicolae Puianu. There is also signaled that the Romanians bought an estate in Barcani and a Romanian maior was elected in Bicaz.

Due to the money collections organized in the epoch, the Romanians living in the Szekler community appear in *Gazeta Transilvaniei* as protectors of the diligent youth. Their initiatives are part of a larger attempt to integrate in the national Romanian life of Transylvania.